

A group of people in rain gear are standing in a forest. One person in the foreground is using a yellow measuring tape to measure a stream. The background shows a dense forest of tall trees.

Visitor management as managerialism or something else?

Besøksforvaltning (i verneområder) som tema på
NMBU

Øystein Aas, NMBU, Innlegg på seminar i Reisa, 18. november 2025

«Besøksforvaltning som forsknings- og praksisfelt»

NMBU

Undervisning/profesjonsutdanning:

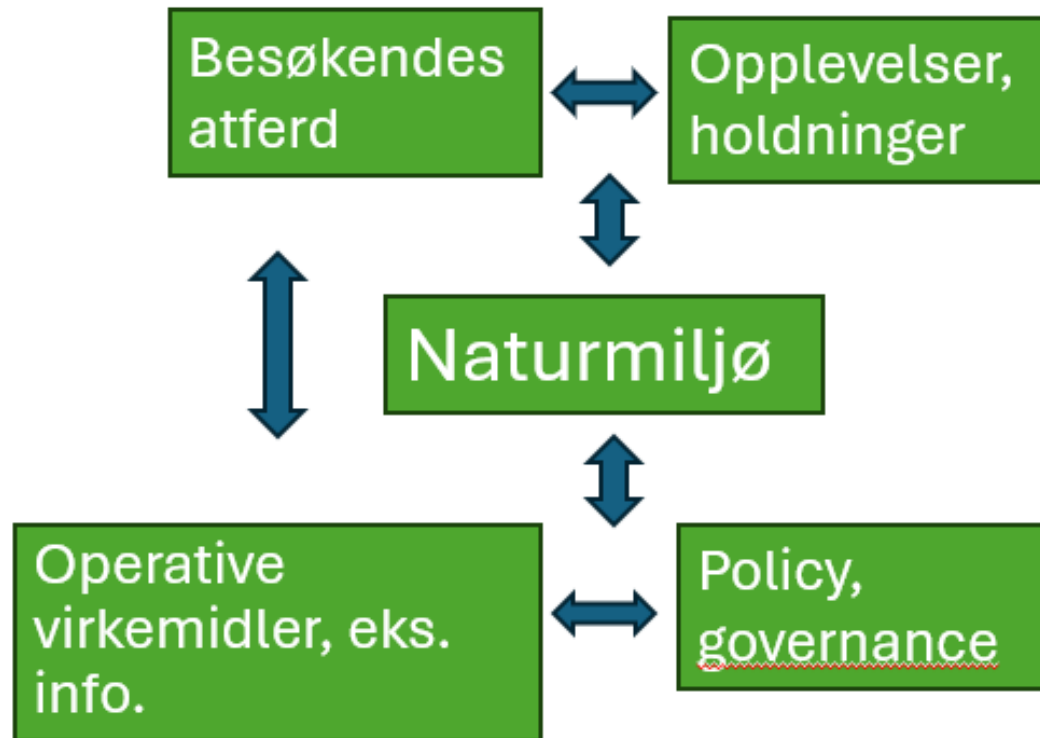
- MSc NATF og REIS (+ andre fakultet, + EVU).
- Inkl masteroppgave som forskning.

Ph.D. program:

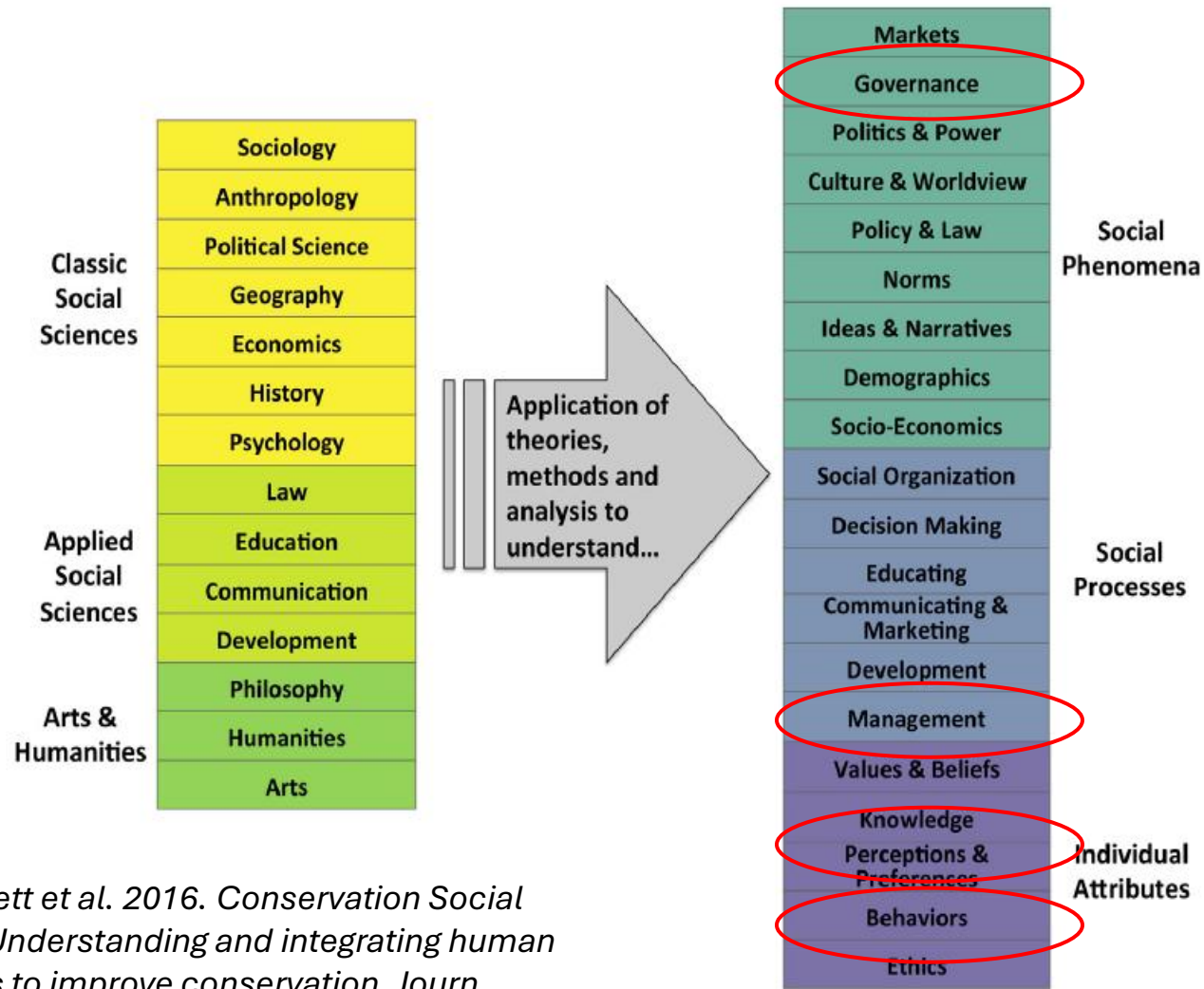
- Flere nylig gjennomførte og pågående Phd med relevans for besøksforvaltning

Forskningsprosjekter - for tiden særlig VIMAS (HE MSCA DN) – se <https://www.nmbu.no/en/research/projects/vimas>

Hva vi (kan) forsker på

Hvor vi kommer fra (faglig sett)?

om Bennett et al. 2016. Conservation Social
sciences: Understanding and integrating human
dimensions to improve conservation. Journ.
ol. Cons.

Fig. 1. The social sciences, humanities and related topics of study.

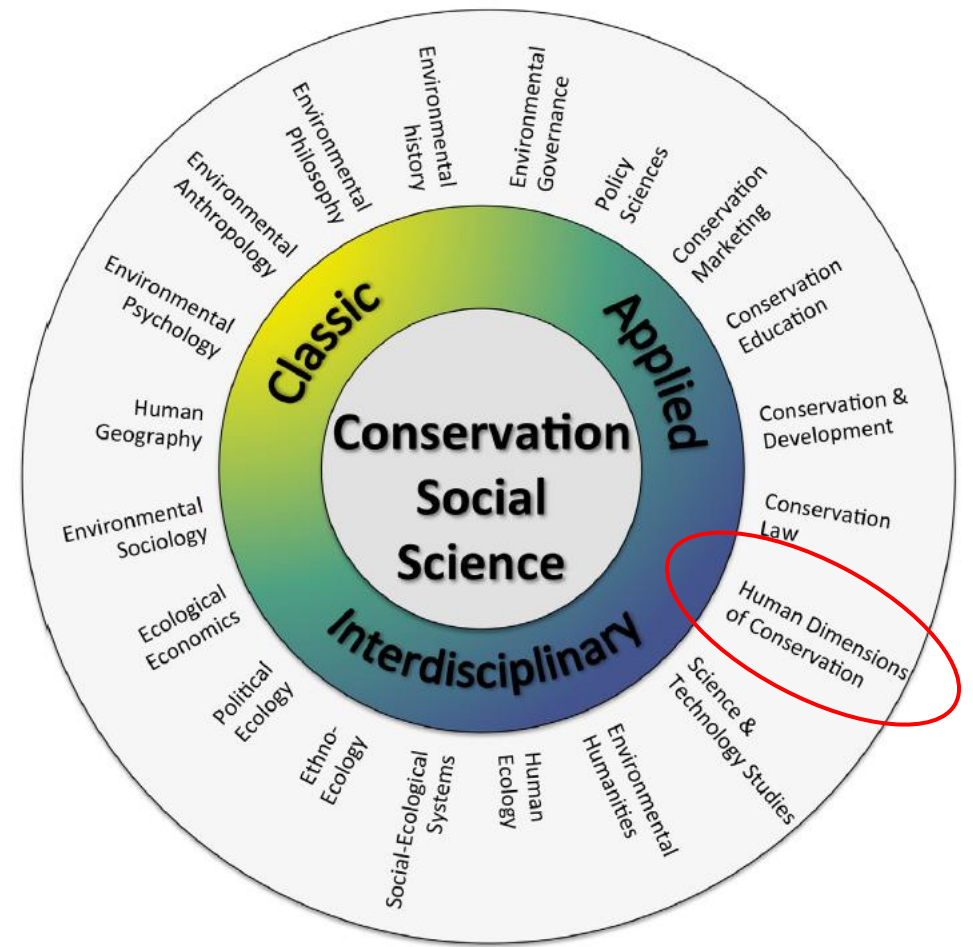

Fig. 3. The conservation social sciences – classic, interdisciplinary and applied traditions.

Besøksforvaltning i spesielt viktige områder

- I definerte friluftsområder (ofte offentlig eid/sikret eller regulert pbl)
- I områder vernet etter naturmangfoldloven (NP, LVO) med stort besøk
- I andre natur- og grøntområder der friluftsliv er prioritert (eks. Off. grunn, allmenninger, skogområder omfatta av markaloven)
- Vi (bør) har flere virkemidler enn i andre/vanlige LNFR områder (forskrifter, eierskap, økonomi, kompetanse, ansatte?)

Hvor jobber vi/hvor har vi jobbet
(Noen eksempler...)

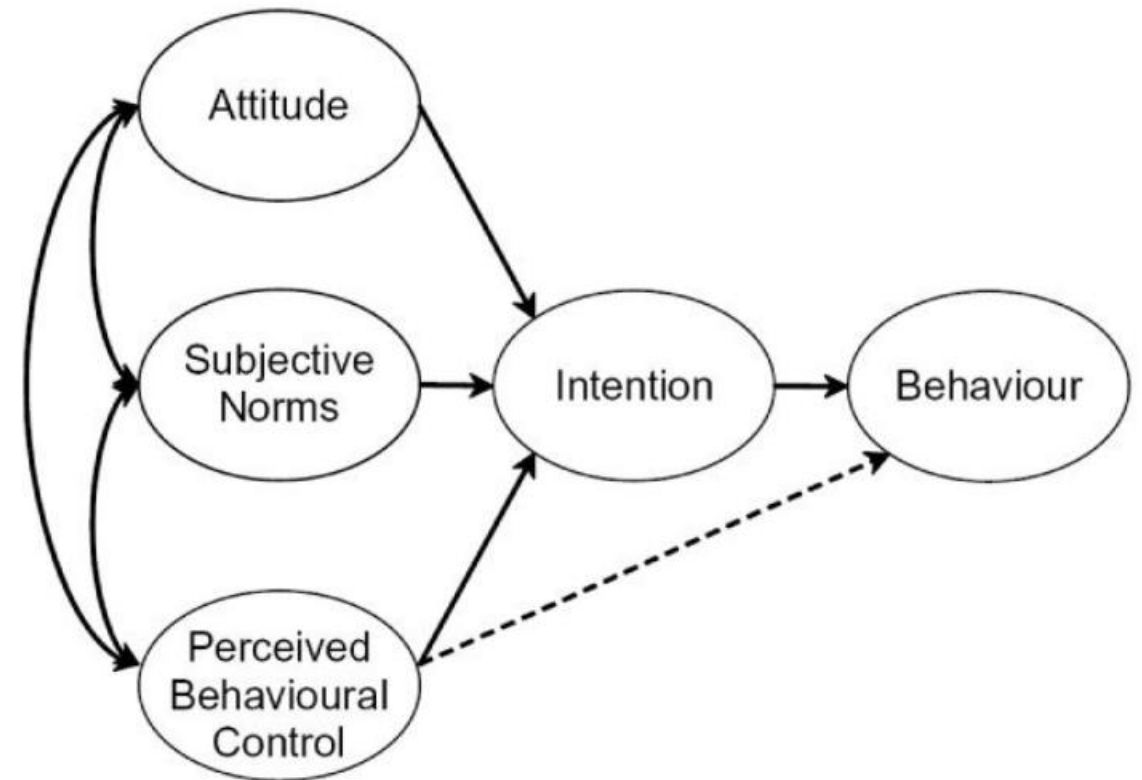

Å forstå ulykkesatferd på Trolltunga

- En kvalitativ, mixed-method studie. Feltarbeid og masteroppgave av Peter Oma basert på observasjon og vandrende intervjuer utgangspunkt for artikkelen.
- De fleste besøkende var det vi klassifiserte som “new adventurers”, dvs aktive turister som ville oppleve naturen og teste seg selv
- De var i god form men hadde ikke fjellerfaring eller forsto hva det betød å ta den relativt lange dagsturen
- Mange manglet kroppsliggjorte ferdigheter og hadde ikke forutsetninger for å utruste seg for turen (mat, drikke, utstyr) (“extinction of experiences”)
- Vi anså de besøkende som eksempler på en type besøkende som vil bli vanligere framover. Det trengs mer informasjon/kommunikasjon som spesifikt tar utgangspunkt i de begrensede forutsetningene de har for å selv kunne vurdere turens utfordringer
- Guider, utleie av utstyr, nødhytter osv er fornuftige tiltak
- Viser også betydningen av friluftslivsutdanning og naturerfaring i barn- og ungdomsårene
- Mykletun, Oma & Aas (2021) When the hiking gets tough: New adventurers and the extinction of experiences. Journal of Outdoor Recreation and Tourism. <https://doi.org/10.1016/j.jort.2021.100450>

Case 2: Fugleturisme Hornøya NR: Uønska og ulovlig atferd

Theory of Planned Behaviour (Ajzen, 1991).

Resultater

Your place or mine? Exploring birdwatching tourists' behaviour disturbing birds in a nature reserve

Øystein Aas¹ · Frida Marie Omma Jørgensen^{1,3} · Stian Stensland¹ · Tone Reiertsen² · Hilde Nikoline Hambro Dybsand¹

- Besøkende ønsket ikke å forstyrre sjøfuglene, men de oppfattet samtidig at sjøfuglene ikke så lett lot seg forstyrre
- Det var i liten grad etablert sosiale normer for hva som var rett atferd blant fuglekikkerne, trolig fordi de hadde en divers bakgrunn (språk, kunnskap, gruppetilhørighet)
- Med lite oppsynspersonell og sterk “handlekraft” blant noen besøkende førte dette til tilfeller av brudd på ferdselsreglene og eksempler på upassende/forstyrrende atferd overfor fugl
- Spesialiserte fuglefotografer framsto som de som oftest var villige til å bryte reglene og bevege seg inn i områder med ferdselsforbud, mens uerfarne besøkende oftere utviste “upassende” og mulig forstyrrende atferd innenfor besøksområdet

Miljøpåvirkning: Påvirkning på vegetasjon og jordsmonn: Femundsmarka NP 1988 – 2020

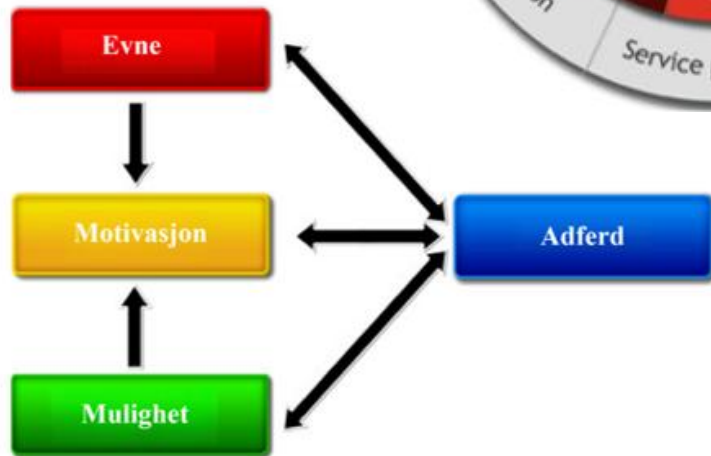

Endringer 1988 – 2020 - eksempler

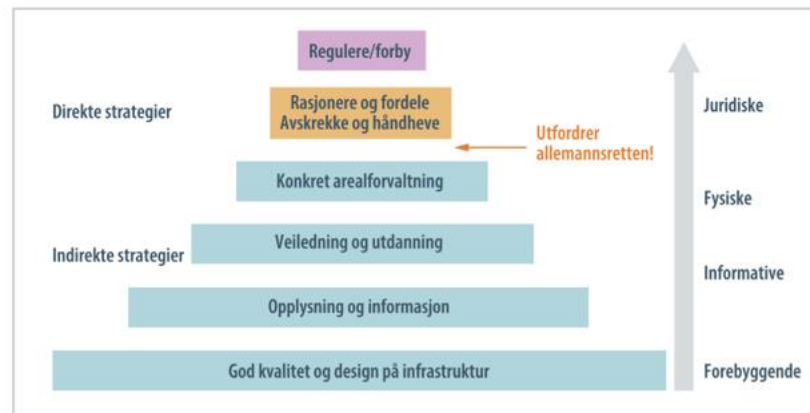
	1988	2020	Change
# Informal campsites in area 1	21	25	+ 19 %
# Informal campsites in area 2	10	17	+ 70 %
Total campsite impacted area 1	665	738	+ 11 %
Total campsite impacted area 2	53	438	+ 726 %
# Trees damaged area 1	112 (CS+10 m ²)	241 (CS + 5 m ²)	Not directly comparable
# Trees damaged area 2	8 (CS+10 m ²)	163 (CS + 5 m ²)	Not directly comparable But very high increase (20x)

To cite this article: Øystein Aas, Sindre Kolstad Valan, Marianne Evju & Odd Inge Vistad (2022): Significant increase in negative impacts on vegetation and soils at informal campsites in a Norwegian national park in the period 1988–2020, Norsk Geografisk Tidsskrift - Norwegian Journal of Geography, DOI: [10.1080/00291951.2022.2061372](https://doi.org/10.1080/00291951.2022.2061372)

Virkemidler og atferdsendring

Fra Michie, van Stralen & West, 2011

Nonwegian University of Life Sciences
Faculty of Environmental Sciences
and Natural Resource Management

Philosophiae Doctor (PhD)
Thesis 2025:48

Fostering pro-environmental
behavior through communi-
cation: managing outdoor
recreation in national park
settings

Bruk av kommunikasjon for å fremme
miljøvennlig atferd: besøksforvaltning
i nasjonalparker

Sofie Kjendlie Selvaag

Fra Hagen et al. 2019.

Skilt i norsk naturforvaltning

Lofotodden NP, Kvalvika:

- 10 sek snitt lesetid (2 sek - 2 min)
- 43 % leste ikke på skiltet

Skilt ved innfartspunkter til nasjonalparker i Innlandet:

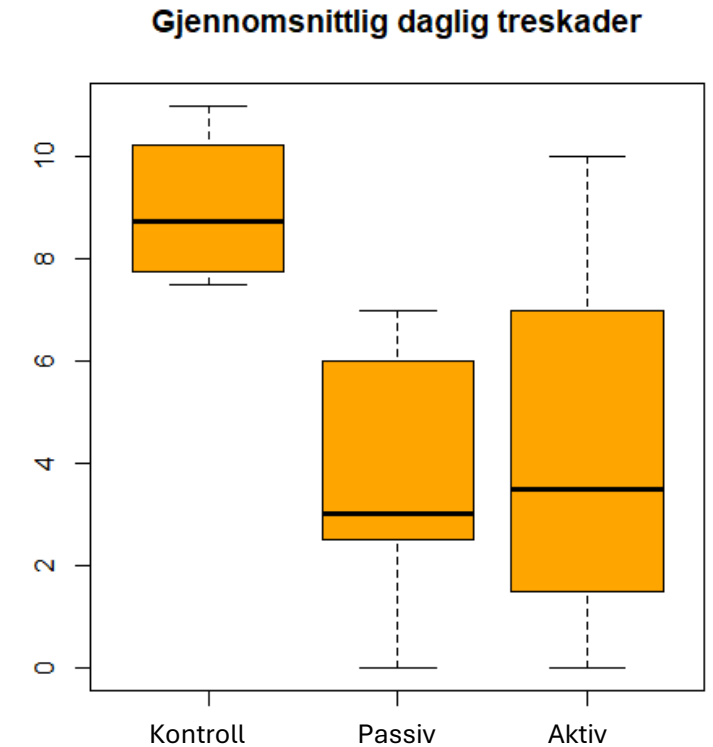
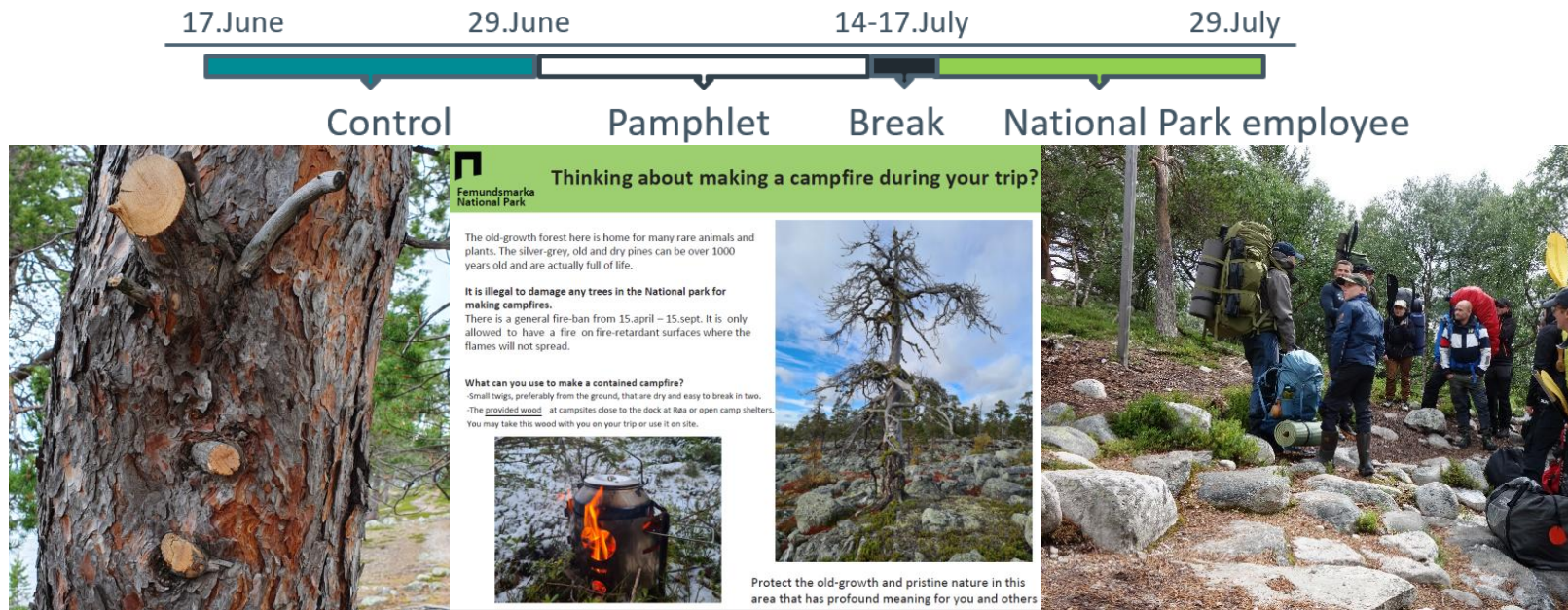
- 25-30% av besøkende så på skiltene
- Gjennomsnittlig lesetid = 1 min
- Mange skilt på samme sted reduserte tidsbruken

(Vorkinn, Marit. (2011). Informasjon som verktøy for målstyrt forvaltning. Miljøvernnavdelingen. Fylkesmannen i Oppland)

Understreker betydningen av lokalisering/stedstilpasning og mengde tekst

Brosjyre og personlig info for å forhindre skader på trær i Femundsmarka

Antall treskader ble i gjennomsnitt fem færre pr dag i begge testperiodene, eller mer enn 50 % reduksjon

Selvaag, Evju & Aas. (in press). Fostering pro-environmental behavior in a national park: Testing communication strategies for campfire management. Environmental Management.

Endringer i friluftslivsinfrastruktur-case Rondane og Femundsmarka

- Nylig avlagt masteroppgave om vinterfriluftsliv i Rondane Sør og om endringer i infrastruktur har endret bruken i vinterbeiteområder.
- Pågående arbeid som ser på «nedlegging» av sti (fjerne merking, sette opp gjerder og infoplakat som oppfordrer til å ikke gå stien) i Femundsmarka av hensyn til rødlistet våtmarksfugl.

Hvem har ansvar for at besøkende ikke «ødelegger» natur, kultur og lokalsamfunn?

- Implisitt ut fra virkemidlene det er fokus på: Den besøkende
- Hvem (andre) burde det være?
 - Bedrifter?
 - DMO'er?
 - Myndigheter (IN, kommuner, FK, regjeringen)?
- Fjerner vi politikken fra feltet ved å si «Besøksforvaltning» istedenfor «besøkspolitikk»?

KRONIKK

Nasjonalparkene våre ødelegges

Vi som bruker naturen, bør betale for det.

I vår mest verneverdige natur står forvaltningen av nasjonalparkene til stryk. Knutshø, Besseggen lillesøster, kan være tapt som hekkeplass for kongeørn, skriver kronikkforfatteren.

FOTO: KRISTOFFER MÆLE THUESTAD / GJENDESHEIM

Øystein Aas

professor, Norges miljø- og
biovitenskapelige universitet (I

Publisert 19. sep. kl. 08:53

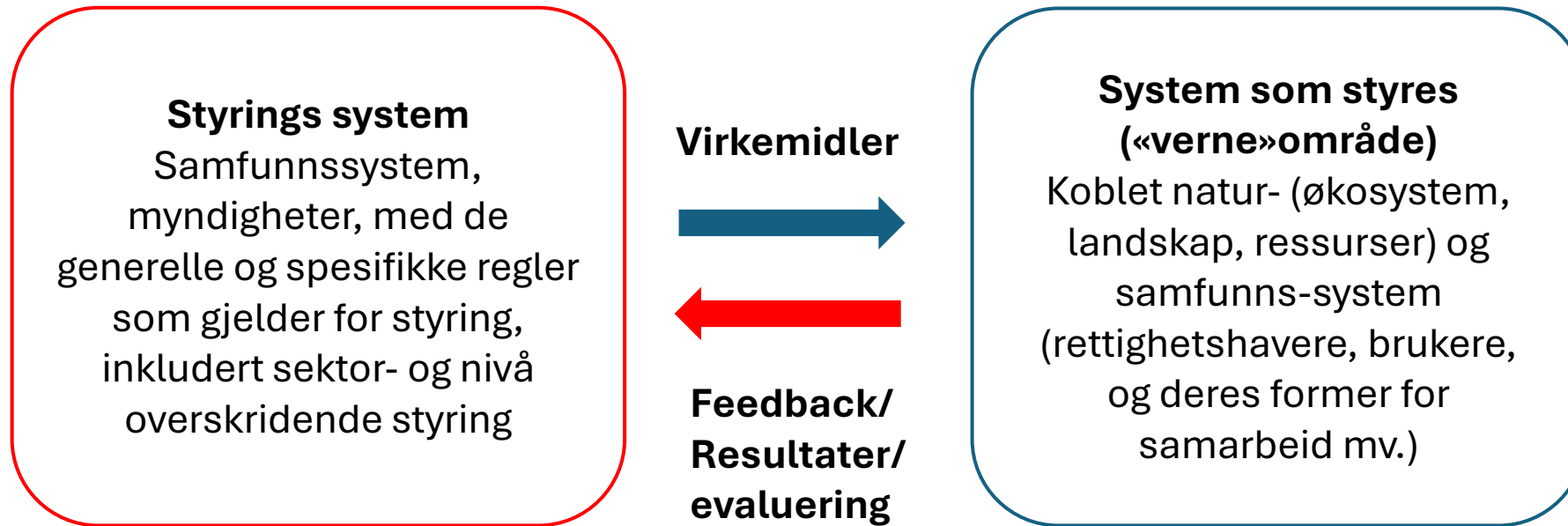

KRONIKK
Øystein Aas

fordringene i Norges mest verdifulle natur, verneområdene, står i kø. Professor Øystein Aas utfordrer prinsippet om at all norsk natur skal v
; omfattet av allemannsretten. (Foto: Shutterstock / NTB)

Vi som bruker naturen bør betale for det

En strukturering av temaet «besøksforvaltning» (etter Jentoft et al. 2007)

Premiss: Systemene og koblingene mellom dem er diverse, komplekse, dynamiske og sårbare

Fra: Jentoft, van Son & Bjørkan, 2007. <https://link.springer.com/article/10.1007/s10745-007-9125-6>

Styringssystem

FØR

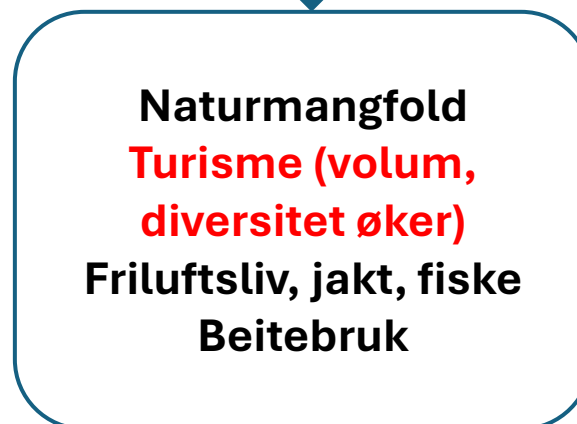
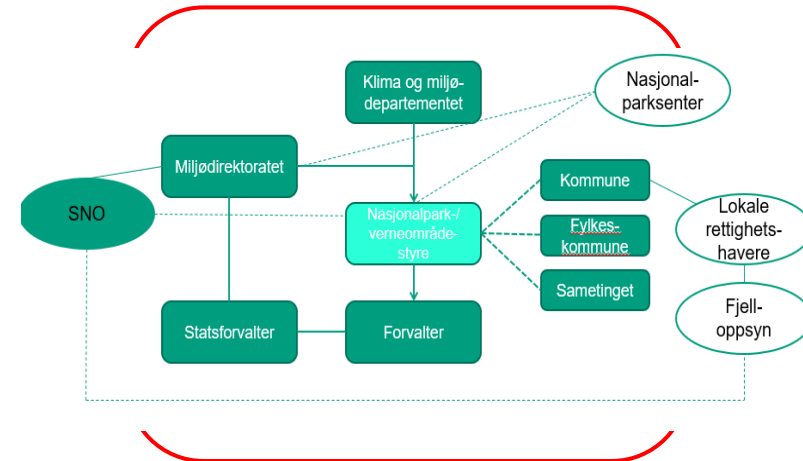

Verneområde-system

Virkemidlene ligger fast, ressursene noe økt

NÅ

- ← Klimaendring
- ← Økt bruk i randsoner
- ← Økt utbygging i randsoner

Tverrfaglighet på ekte? (eller uekte?)

- **Ontologier**

- Realisme

Relativisme

- **Epistemologier**

- Objektivisme

Konstruktivisme, subjektivisme

- **Metoder**

- Surveyer, modellering

Intervjuer, etnografisk feltarbeid

- **Anvendelse**

- Foreslå tiltak

Gi stemme til svake interesser
og stille kritiske spørsmål

Tusen takk til kolleger og samarbeidspartnere:

- Alle masterstudenter, men særlig Peter, Mathea, Ulla, Frida, Eirik og Sindre
- Phd studenter: Sofie, Noelien, Saumya, Yosra
- Postdocs: Nikoline, Lovisa
- Øvrige kolleger: Peter, Stian, Siri, Leif-Egil